

Op het scherp van de snede

door

Jan Beijert

MAZZELTOW IN MINEUR

Op 10 november 1984 besprak ik in deze kolommen het tijdschrift van Dr. Jaap Meijer, de in Winschoten geboren historicus. Het onregelmatig verschijnende éénmanstijdschrift, — Jaap Meijer schrijft het alleen vol en geeft het ook zelf uit —, is getiteld, zoals u allen weet: "Balans der Balingschap", bijdragen tot de geschiedenis der joden in Nederland.

Eind augustus 1985 verscheen nummer VII met de ondertitel: "Mazzeltow in Mineur". Dit zevende nummer van "De Balans" is door Meijer gemaakt ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan der Asjkenazische Kille van Amsterdam. Zijn gelukwensen staan daarbij in mineur. Een ietwat ander geluid dus dan wij dezer dagen zo dikwerf mochten horen over dat jubileum. Een jubileum waarbij elk feestelijk gevoel wordt overheerst door hartverscheurende herinneringen.

Een ieder die Dr. Jaap Meijer kent of kennis heeft genomen van zijn vele geschriften, biografieën, boeken, — en van zijn ontroerende maar niet zelden navrante gedichten onder het pseudoniem Saul van Messel —, zal zich over de felicitaties in mineur niet verbazen. Jaap Meijer, de grootste kenner van de geschiedenis der joden in Nederland, is niet snel gelukkig te maken en hij is de laatste die zich een oor laat aannaaien wanneer het gaat over de eens zo bloeiende gemeenschap van joden in Amsterdam. De neergang van die bloeiende gemeenschap was trouwens "maar zeer ten dele een direct gevolg van de fatale jaren der Duitse bezetting. Daarvoor

Heijermanslaan no 25, 2106 ER Heemstede.

Het is jammer dat Meijer, die in alles zijn eigen baan gaat, zijn tijdschrift niet in een wat grotere oplage via de boekhandel laat verschijnen. De vorige afleveringen van het periodiek zijn reeds uitverkocht. Het kan niet anders of de nummers van "Balans der Balingschap" worden zeldzame en gezochte werkjes, alleen nog te koop in de betere antiquariaten.

In "Mazzeltow in Mineur" schenkt Meijer ook aandacht aan de onderdrukking van voortwoekerend antisemitisme in geschriften. Antisemitisme bijvoorbeeld dat bestond in het denken van waarsachtig niet de geringsten onder ons, wat ze ook opschreven en lieten afdrukken. Later wil men daar dan van af, in ieder geval voor het oog van de wereld.

Meijer wijst op herdrukken van boeken en gedichten van voor-aanstaande literatoren. Die herdrukken werden dan door hen zelf of door anderen gekuist op antisemitische rotzooi. Het was niet meer te verkopen aan de goegemeente. Niet zelden wordt zulks dan omgeven met een omhaal van woorden: het was een jeugdzonde, niet zo gemeend, het was zeker niet virulent en de betrokkene was overigens een fel bestrijder van het fascisme en de sinistere NSB-klied.

Inderdaad, je hebt antisemitisme in gradaties. De NSB en de andere fascistische groeperingen van voor de oorlog kregen er zo voor en na de grootste bonje om. Maar, gradaties of niet, elk antisemitisme leidt op den duur tot hel en verdoemenis.

Perkens verscheen. Het is later niet opgenomen in de verzameling verzen voor de bundel "Mikrochaos" uit 1932. In 1985 werd het door de schertsuitgeverij De Blaffer uitgegeven in een miniem bundeltje, getiteld "De Andere Strofen". Dr. Jaap Meijer wil er niet uit citeren maar stelt slechts vast dat het destijds in Der Stürmer van Julius Streicher niet zou hebben misstaan.

Het gaat om een onnozel liefdesgedicht en ik zal u niet vermoeien met het gehele jeugdtrauma van Du Perron. Slechts enkele misse-lijkmakende passages, zoals de eerste vier regels van de tweede strofe:

*Zij huiverde van kromme
neuzen*

*steken niet moeders al in
kinderen?*

*toen kwam de Jood
voorbijgereden
de wolken van zijn luxe-wagen
waren het duister over de
aarde.*

en de twee laatste regels van de derde strofe:

*zij huiverde van kromme
neuzen*

*Geef haar veel kroost van déze
Jood.*

Een lelijk gedicht schrijven is tot daar aan toe, maar jezelf op die manier bevuilen, dat is onbegrijpelijk van een zo groot man. Want daar blijf ik bij.

rouwens maar zeer ten dele een direct gevolg van de fatale jaren der Duitse bezetting. Reeds lang vóór 1940 manifesteerden zich duidelijke ondergangsverschijselen. Toen onze Kehilla in 1935 haar 300-jarig bestaan vierde (ik herinner me dat alles nog levendig) viel er, — kritisch bezien —, al niet zo veel meer te vieren" aldus Jaap Meijer. "Het joodse klimaat van de eens zo beroemde gemeente deugde niet. En onze na-oorlogse generatie doet er goed aan zich niet blind te staren op fraai geïllustreerde gelegenhedsboeken, die achteraf zo graag en gretig anders willen." Dr. Jaap Meijer gaat geen waarheid uit de weg en dat is voor velen, binnen en buiten de joodse gemeenschap, — wat daar althans ná het Duitse barbaardom van over is —, vaak onthutsend en zelden aangenaam. Goed dat er een Jaap Meijer is.

"Mazzeltow in Mineur", ter gelegenheid van dit jubileum der Nederlandsch-Israëlitische Hoofdsynagoge, 1635-1985, is scherp van toon en rijk aan bijzonderheden die anderen gaarne of onbewust over het hoofd zagen; het is een onmisbaar geschrift voor iedereen die belang stelt in de geschiedenis van de Nederlandse joden. Het is bovendien een welkome aanvulling, — een verfijning zou je kunnen zeggen —, op Jaap Meijers' boek: "Hoge Hoeden, Lage Standaarden", over de Nederlandse joden tusschen 1933 en 1940, uitgegeven in 1969 door Het Wereldvenster te Baarn. "Balans der Ballingschap" kunt u alleen verkrijgen door het te bestellen bij de schrijver/uitgever zelf: Dr. Jaap Meijer, Herman

mitisme leidt op den duur tot hel en verdoemenis. Jaap Meijer wijst op de herdruk van "Egeltje", een bundel verhalen van Theo Thijssen uit 1929. In 1983 wederom, maar toen gekuist op de markt gebracht door uitgeverij D'Roodkoperen Knoop te Amsterdam. Twee passussen zijn weggelaten. Beide hadden betrekking op een jood: één die zich goddorie voor een sigaar in de nek liet kijken en één die een harteloze opruimer was van failliete inboedels. Onschuldige stereotypen? Maar waarom dan weggelaten?

Meijer memoreert ook nog eens dat óók bij Menno ter Braak, door hem een militante anti-fascist genoemd, het antisemitisme om de hoek kwam kijken. Dat is juist, wij lazzen dat onder andere reeds bij Francis Bulhof in zijn boek over Menno ter Braaks artikelen over de emigrantenuit literatuur. Maar Meijer heeft gelijk wanneer hij wijst op de prekerige voorbehouden van Bulhof en op diens drogredenen om een en ander recht te praten. Wat zo is, dat is zo, dat moet je niet verzwijgen en zeker niet wegzuiveren uit het *Verzameld Werk* van Ter Braak, zoals wél is gebeurd, onder andere door H. A. Gomperts, zoals Meijer fijntjes vaststelt.

Het aardigste voorbeeld van antisemitica is dat wat E. du Perron betreft. Menig adept, — en daar behoort ik zelf ook bij —, van deze grote schrijver, dichter, essayist en polemicus, zal daar van opkijken. Dat laatste doe ik dan weer niet wat ik kende dat foeilelijke gedicht van Du Perron reeds. Het is een gedicht uit "Filter" dat in 1925 onder het pseudoniem Duco